

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
імені В.МХОРЕЦЬКОГО
НАН УКРАЇНИ

Держава і право

З Б І Р Н И К
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ЮРИДИЧНІ І ПОЛІТИЧНІ *й*ти

Випуск

3 2

Збірник затверджено ВАК України як наукове фахове видання,
в якому можуть публікуватися результати дисертаційних досліджень

Редакційна колегія

Ю.С. Шемшученко, доктор юридичних наук, академік НАН України (голова редколегії);
І.О. Кресіна, доктор політичних наук (головний редактор); В.Б. Авер'янов, доктор юридичних наук;
В.І. Акуленко, доктор юридичних наук; В.Д. Бабкін, доктор юридичних наук; С.Б. Бобровник, кан-
дидат юридичних наук; В.П. Горбатенко, доктор політичних наук; В.Н. Денисов, доктор юридичних наук;
Б.С. Журавський, доктор юридичних наук; Зайчук О.В., доктор юридичних наук; А.А. Коваленко,
доктор політичних наук; О.М. Костенко, доктор юридичних наук; Н.Р. Малишева, доктор юридичних наук;
В.П. Нагребельний, кандидат юридичних наук; І.Г. Оніщенко, доктор політичних наук;
Н.М. Оніщенко, доктор юридичних наук; М.В. Оніщук, кандидат юридичних наук; Н.М. Пархоменко,
кандидат юридичних наук; В.Ф. Погорілко, доктор юридичних наук; В.І. Семчик, доктор юридичних наук;
О.В. Скрипнюк, доктор юридичних наук; І.Б. Усенко, кандидат юридичних наук; Н.М. Хуторян,
доктор юридичних наук; В.Б. Цветков, доктор юридичних наук; Я.М. Шевченко, доктор юридичних наук;
Л.Є. Шкляр, доктор політичних наук.

Д 36 Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки.
Випуск 32. — К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України,
2006. — 622 с.

У збірник висвітлюються актуальні питання теорії та історії держави і права, державного управління, адміністративного, конституційного, міжнародного, цивільного і підприємницького, аграрного та екологічного права, кримінології, кримінального і кримінально-процесуального права. Значна увага приділяється проблемам сучасної політичної науки.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів і студентів, усіх, хто прагне опримати правові та політичні знання теоретичного і прикладного характеру.

Адреса редакції

01601, Київ, вул. Трьохсвятительська, 4, к. 211
Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України
тел. 279-73-96, факс 279-54-74

П. А. РУДИК

НОВИЗНА КОНЦЕПЦІЇ ЧИННОЇ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Потреба розробки і прийняття нової Конституції України виникла наприкінці 1980-х років. Проте практично це питання постало лише після прийняття Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., в якій зазначалося, що Декларація є основою для нової Конституції України. Практично ця ідея у Верховній Раді України не мала достатньої підтримки. Це вимагало від парламенту України сформулювати Концепцію нової Конституції України, яка стала б основою її розробки. Конституційна комісія, створена Верховною Радою України 24 жовтня 1990 р., і її робоча група підготували проект такої Концепції.

Після тривалого обговорення 19 червня 1991 р. Верховна Рада України схвалила Концепцію нової Конституції України, яка стала результатом творчої праці політиків, народних депутатів та вчених. Новизна Концепції нового Основного Закону України визначалася новими конкретно-історичними умовами суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку України. Україна стала на шлях суверенітету, формування ринкових відносин, визнання загальнолюдських цінностей, принципів та норм міжнародного права, що визначало нові підходи, принципи та засади, на яких мала базуватися нова Конституція України.

У Концепції, передусім, були сформульовані нові загальнометодологічні принципи, які передбачали, що нова Конституція мала ґрунтуватися на Декларації про державний суверенітет України, закріпити, розвинути і конкретизувати її положення. Конституція України мала бути Основним Законом суверенної держави. Весь її зміст повинен послідовно проводити ідеали правової держави. У центрі уваги Конституції мала бути людина як найвища соціальна цінність, її права, свободи, гідність, здоров'я, матеріальні і духовні блага. Конституція мала закріпити пріоритет загальнолюдських цінностей над класовими, утвердити демократичний і гуманістичний вибір народу України, істинне народовладдя, чітко показати прихильність України загальноновизнаним нормам міжнародного права. У Концепції передбачалося, що норми нової Конституції України є нормами прямої дії, що відмова від їх застосування неприпустима. Конституція мала бути стабільною, для чого передбачався жорсткий механізм її змін і доповнень і.

Концепцією пропонувалася нова структура Конституції України: преамбула, 9 розділів і 26 глав, які передбачали висвітлювати такі нові аспекти. Передусім,

давалося обґрунтування робочої назви Конституції: Конституція України. Така назва була позбавлена зайвої ідеологізації, давала необхідне уявлення про природу і форму Української держави, відповідала світовій практиці конституційного будівництва, назві і меті Декларації про державний суверенітет України. На думку більшості народних депутатів, така назва мала бути зручною в користуванні, оскільки дозволяла вживати рівнозначні терміни як у внутрішньому житті, так і в сфері міжнародного спілкування. Така назва серед інших, на нашу думку, була найбільш вдалою. У преамбулі проголошувалося, що нова Конституція буде Основним Законом суспільства і держави, на якому ґрунтуватиметься вся правова система України.

Запропоновані на початку Концепції загальнометодологічні принципи були суттєво розширені і конкретизовані в першому розділі «Засади конституційного ладу», де відповідно до Декларації про державний суверенітет визначалося, що Україна є суверенною національною державою, повновладдя Гі народу здійснюється на основі Конституції республіки як безпосередньо, так і через народних депутатів, що від імені всього народу може виступати виключно Верховна Рада України. Водночас закріплювалось положення, що народ України - це громадяни України, які рівні перед законом незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до політичних партій і рухів, релігії, роду і характеру занять, місця і часу проживання в межах республіки та інших обставин. Також визначався основоположний (демократичний) принцип функціонування державної влади, принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову.

У Концепції передбачалися форми державного правління і державного устрою. Новою формою державного правління визначалася президентська республіка, а формою державного устрою - унітарна держава, до складу якої входить АР Крим. Зазначалася основа суспільного і державного ладу. Нею мав бути «економічний, політичний та ідеологічний плюралізм, багатопартійність, розвиток самоврядування». Передбачалося утвердження верховенства права, Конституції і законів республіки. Підкреслювалось, що Україна забезпечує верховенство влади на всій своїй території, єдність і цілісність, недоторканність і неподільність території, що питання територіальної цілісності республіки є виключним правом народу України. Проголошувалося положення, що Україна як суверенна держава укладає міжнародні договори, вступає в політичні та економічні союзи, вільно з них виходить. У Концепції по-новому розглядалася така важлива проблема як «Права людини і громадянина».

Метою другого розділу було створення надійної правової основи для всебічного забезпечення прав людини і громадянина. У ньому пропонувалися засади, які сприяли б вирішенню цієї проблеми на конституційному рівні. У Концепції підкреслювалося, що найвищою соціальною цінністю є людина, Гі життя, честь, гідність, особиста недоторканність та інші права, закріплені у Загальній декларації. Міжнародних пактах та інших документах про права людини. Ці права розглядалися не як даровані державою, а як природні, а отже - невідчужувані і недоторкані. Вони не можуть бути обмеженими, окрім випадків, передбачених Конституцією відповідно до загально визначених норм міжнародного права. Усі права і свободи людини і громадянина, що закріплені в Конституції України і законах, підлягали захисту в судовому порядку. Зазначалося, що громадяни України рівні перед законом і мають рівне право на захист.

У Концепції давався перелік прав і свобод людини і громадянина. Тут новим було те, що крім прав, проголошених у тодішній чинній Конституції, у новій Конституції пропонувалося закріпити ряд прав, яких раніше не було. Так, у Конституції України мали бути закріплені право на працю, право на матеріальне забезпечення в старості, у зв'язку з хворобою, повною або частковою втратою працездатності, право на освіту, право на охорону здоров'я, право на житло та інше. Водночас, у новій Конституції передбачалися право на життя, право на належний життєвий рівень для кожної окремої особи та для її сім'ї, право на свободу та особисту (фізичну та моральну) недоторканність, право захисту від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів примусу та покарання, право на свободу думки та переконань, право на інформацію та її вільне поширення без будь-яких форм цензури, право пересування, вибір місця проживання, право залишати будь-яку країну і право повертатися до своєї країни, право володіти майном одноособово або спільно з іншими та займатися підприємницькою діяльністю, право на відшкодування державою шкоди, заподіяної громадянину, право знати свої права і поводитись відповідно до них, передбачалася така категорія прав, як право громадян на приватну власність та екологічні права.

Концепція визначала відповідальність держави за забезпечення прав людини та громадянина. На всі державні органи та посадові особи покладался обов'язок поважати права людини і громадянина, сприяти їх реалізації та захисту. Враховуючи світовий досвід та особливу важливість проблеми забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Концепція пропонувала запровадження в Україні посади Уповноваженого з питань захисту прав людини, якого призначає Верховна Рада⁶.

Значна увага в Концепції приділялася такій, вперше застосованій у практиці конституційного регулювання в Україні проблемі, як характеристика громадянського суспільства, співвідношення такого суспільства і держави. Цим аспектам у Концепції присвячений її третій розділ «Громадянське суспільство і держава», у Процесі розробки нових проектів Конституції України який був виключений, однак його головні ідеї дістали втілення у тексті Конституції України 1996 р.

У розділі йшлося про те, що нова Конституція має закріпити основи формування, розвитку і захисту громадянського суспільства, визначити засади його взаємозв'язку з державою. Нова Конституція повинна була проголосити пріоритет громадянського суспільства над державою, яка забезпечує умови нормального його функціонування. Конституція мала гарантувати економічну свободу, багатоманітність, рівноправність і недоторканність форм власності, рівний їх захист з боку держави. У Концепції підкреслювалося: «Кожний власник на свій розсуд володіє, користується і розпоряджається об'єктами своєї власності для задоволення власних потреб і всього суспільства»⁷.

Водночас у Концепції підкреслювалося, що народ України має виключне право власності на все національне багатство республіки. Земля, її надра, повітряний простір, водні та інші природні ресурси у межах території України, природні ресурси її континентального шельфу і виключної (морської⁸) економічної зони, весь економічний і науково-технічний потенціал, створений на території України і який є власністю її народу, становлять матеріальну основу суверенітету республіки і використовуються для забезпечення матеріальних і духовних потреб її громадян.

Нова Конституція мала проголосити свободу і добровільність праці, закріпити принцип вільного вибору трудової діяльності, у ній мали бути положення про

створення умов для зайнятості працездатного населення і здійснення соціального захисту громадян шляхом проведення ефективної соціально-економічної політики, про забезпечення охорони праці, достатній рівень гідного людини життя різних верств населення на основі індексації заробітної плати, пенсії та інших соціальних вимог і допомог.

Конституція була покликана визначити нові основоположні засади організації науки, освіти, охорони здоров'я, культури і духовного розвитку українського народу. У Концепції наголошувалось, що держава забезпечує національно-культурне відродження і розвиток українського народу, його історичної свідомості і традицій, національно-етнічних особливостей, функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя, виявляє піклування про задоволення національно-культурних, духовних і мовних потреб українців, які проживають за межами республіки, що вона гарантує всім національностям, які проживають на території України, право їх національно-культурного розвитку.

Концепція передбачала конституційне закріплення нових визначальних засад створення і діяльності громадських об'єднань: політичних партій, громадських організацій, рухів тощо. У ній зазначалося, що держава створює рівні умови для їх діяльності, що буде проголошений принцип багатопартійності і різноманітності форм реалізації громадських інтересів. Водночас підкреслювалось, що Конституція міститиме положення про заборону створення і діяльності партій, інших громадянських об'єднань і рухів, що ставлять за мету зміну шляхом насильства конституційного ладу і територіальної цілісності республіки, а також підризує її безпеку, розпалювання національної, расової, релігійної ворожнечі, зазіхання на права людини, національних меншин та української нації, порушують права людини.

Новим у Концепції було те, що в ній проголошувались досить важливі демократичні положення. Головне з них: «Має діяти принцип - політична влада досягається тільки через вільні демократичні вибори»[^]. Розділ фіксував і такі нові положення, що держава забезпечує гласність у всіх сферах життєдіяльності суспільства, свободу слова і друку, вільне функціонування засобів інформації, виходячи з принципів політичного та ідеологічного плюралізму, з того, що державні засоби інформації є незалежними від політичних партій, громадських організацій і масових рухів.

У Концепції передбачалося по-новому викласти четвертий розділ «Територіальний устрій». Він мав закріпити принципи територіального устрою України з урахуванням економічної цілісності, національно-культурних й історичних традицій, природно-географічних умов, розвитку самоврядування певної території. У ньому передбачалося закріпити адміністративно-територіальний поділ України, який охоплював би області, райони, міста, райони у містах, селища, сільради, положення про те, що у складі України знаходиться АР Крим, яка була відновлена 12 лютого 1991 р. сесією Верховної Ради України у межах території Кримської області[^].

Нетрадиційністю щодо існуючої конституційної практики відзначався п'ятий розділ Концепції «Державний лад». Він містив нові положення з питання організації і здійснення державної влади в Україні. В основі побудови розділу про державний лад мав бути фундаментальний принцип народовладдя та ідея громадянської злагоди. Підкреслювалось, що народ України є єдиним джерелом влади в республіці. Виходячи з цього, організація влади мала будуватися, по-перше, на

засадах поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову, чіткого визначення функцій цих влад та компетенції відповідних органів, створення юридичних механізмів їх взаємоконтролю і взаємодії; по-друге, розмежування компетенції між центральною владою і місцевими Радами та іншими органами самоврядування на основі верховенства Конституції та законів республіки.

У розділі підкреслювалось, що в конкретно-історичних умовах розвитку України прийнятною формою організації Гі державної влади є президентська республіка. Впровадження цієї форми, на думку депутатів Верховної Ради України, зумовлювалося тим, що вона дає можливість позбутися тих механізмів влади, які не витримали випробування часом: поєднання законодавчої і виконавчої функції, відсутності незалежного суду і самостійності місцевих Рад та інших органів самоврядування, недостатності контролю за дотриманням ними законів, неефективності виконавчої влади в республіці тощо[^].

Слід зазначити, що Верховна Рада УРСР уже через два тижні після схвалення Концепції нової Конституції 5 липня 1991 р. на своєму пленарному засіданні прийняла Закон України «Про заснування поста Президента УРСР» та у зв'язку з цим внесла зміни і доповнення до Конституції України. Чинна Конституція УРСР доповнювалася новою главою 12. Її зміст визначав конституційно-правовий статус Президента України, його роль і місце в механізмі держави, відносини з іншими органами державної влади, його повноваження та відповідальність за порушення Конституції і законів України.

Президент України визнавався найвищою посадовою особою Української держави і главою виконавчої влади, виступав гарантом забезпечення прав і свобод громадян, державного суверенітету України; представляв Гі у міждержавних і міжнародних відносинах тощо.

У зв'язку із заснуванням поста Президента в Україні і наділенням його певними повноваженнями були внесені зміни і до деяких статей тоді чинної Конституції УРСР. Вони стосувалися затвердження за пропозицією Президента Прем'єр-міністра, утворення і ліквідацію міністерств України (п. 9 ст. 97), надання Президентом права законодавчої ініціативи (ст. 103)[^]. Водночас, частина передбачених Президенту України повноважень переходила від Президії Верховної Ради України і голови Верховної Ради України. Так, із ст. 107 виключалась перша Гі частина, що голова Верховної Ради України «є найвищою службовою особою республіки» і представляє Україну в країні і в міжнародних відносинах[^].

Ідеї щодо президентської республіки, які вперше були викладені в Концепції нової Конституції України, дістали дальший розвиток і конкретизацію в законах тодішньої УРСР про заснування поста Президента Української РСР та внесення змін і доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР, про Президента Української РСР та про вибори Президента Української РСР і відповідно у тодішній чинній Конституції Української РСР.

Новим положенням Концепції нової Конституції України було те, що Верховна Рада України (парламент) є однопалатним постійно діючим на професійних засадах органом законодавчої влади. Народні депутати працюють на постійній основі. Водночас відповідно до моделі президентської республіки передбачалися конституційні обмеження законодавчої влади: заборонялося приймати закони, що суперечать Конституції, делегувати будь-яку із своїх функцій іншим владам чи брати на себе функції інших влад, вирішувати питання, які є предметом обов'язкового народного референдуму.

Функції законодавчої влади мала визначати Конституція України, серед яких Концепція перераховувала такі: прийняття законів, віфішення питань бюджету і фінансів, державного і територіального устрою, ратифікація міжнародних договорів, контроль за конституційністю дій Президента і використання республіканського бюджету, формування уряду та інших державних органів, участь у призначенні суддів, інших посадових осіб республіки та ін.[^].

Концепцією передбачалося створення принципово нової системи виконавчої влади, що мала здійснюватися Президентом, віце-президентом республіки. Кабінетом Міністрів і державною адміністрацією. Президент мав виконувати свої функції і повноваження за допомогою Кабінету Міністрів, відповідного апарату і консультативних органів та державної адміністрації на місцях. За Концепцією його повноваження обмежувалися виключно функціями виконавчої влади. Нова Конституція мала заборонити будь-які форми його тиску на Верховну Раду України: право на її розпуск, на делегування йому надзвичайних повноважень, самостійне вирішення бюджетних питань тощо.

Поряд з цим Концепція передбачала, що за порушення Конституції України і законів Президент нестиме відповідальність в порядку імпічменту перед Верховною Радою України, а також безпосередньо перед народом: вияв недовіри і дострокове припинення повноважень шляхом ініціативного референдуму народу.

У разі кризи у взаємодії законодавчої і виконавчої влади пропонувалося закріпити за Верховною Радою України право оголосити референдум з питання дострокового припинення повноважень Президента. При цьому, якщо за результатами референдуму народ висловить довіру Президенту, Верховна Рада України підлягала розпуску.

Для врівноваження законодавчої і виконавчої гілок влади передбачалися постійні зустрічі й консультації Президента з парламентом, його щорічні виступи на Верховній Раді України з доповідями про політичний і соціально-економічний стан у республіці.

Визначалися функції Кабінету Міністрів України і державної адміністрації. Кабінет Міністрів України мав здійснювати керівництво міністерствами, державними комітетами та іншими органами державного управління. Його склад і прем'єр-міністр мали проголошуватися Президентом з наступним затвердженням Верховною Радою України. Діяльність Кабінету Міністрів України мала регулюватися окремим законом.

Складовою частиною виконавчої влади передбачалася державна адміністрація. Вона мала здійснювати функціональне і галузеве управління. Її мали складати: а) центральна адміністрація: міністерства, комітети, інші відомства; б) місцева адміністрація. Концепцією пропонувалося, щоб до державної адміністрації належали, зокрема, органи освіти, охорони здоров'я, фінансів, соціального забезпечення, державної безпеки, внутрішніх справ, юстиції, попереднього розслідування, оборони, закордонних справ та ін. Система, порядок формування, функції та повноваження органів і посадових осіб державної адміністрації мали визначатися окремими законами

У розділі значне місце відведене органам судової влади і прокуратури. Суттєвих змін щодо їх системи та функцій в Концепції не спостерігалося. Суди України визначалися Верховний суд, обласні, районні (міські) суди. Судова влада здійснювалася від імені республіки. Судді мали бути незалежними і підкорятися лише закону. Фіксувалося положення, що Верховний суд країни є вищою

Інстанцією судового контролю та нагляду. Для вирішення господарських спорів у республіці мали діяти Вищий арбітражний суд України та обласні арбітражні суди.

Діяльність органів прокуратури визначалася відповідно до Декларації про державний суверенітет України. У Концепції зазначалося, що нагляд за точним і однаковим виконанням законів міністерствами, державними комітетами, відомствами, іншими органами державного управління, підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями, місцевими радами, їх виконавчими і розпорядчими органами, політичними партіями, громадськими організаціями, масовими рухами, службовими особами та громадянами мали б здійснювати Генеральний прокурор України і підлеглі йому прокурори.

Концепцією передбачалося покладання на органи прокуратури функцій державного звинувачення в суді, нагляду за попереднім слідством і дізнанням, звернення до суду про скасування судових вироків, рішень, ухвал, постанов, які суперечать Закону, нагляду за виконанням судових вироків місцями позбавлення волі, а також за додержанням прав, свобод та інтересів громадян в усіх сферах суспільного життя 12

Новими положеннями Концепції щодо органів судової влади і прокуратури були лише положення про те, що sudoустрій України і статус судів визначаються, а організація і порядок діяльності органів прокуратури регламентується конституційними законами. Тобто інститут конституційних законів тут використовується як інститут для забезпечення стабільності й ефективності Конституції, адже ці закони ухвалюються кваліфіковано більшістю голосів усього складу депутатів Верховної Ради України.

Завершувався розділ висвітленням питання організації державної влади і самоврядування на місцях. На всіх рівнях адміністративно-територіального поділу республіки мала діяти система місцевої державної влади і самоврядування, яка здійснювалася б через відповідні Ради народних депутатів, органи територіального громадського самоврядування, збори, сходи, місцеві референдуми та інші форми безпосередньої демократії. Передбачалося, що найвищою посадовою особою на території області, району, міста, селища, сільради виступатиме голова відповідної Ради народних депутатів, який одночасно був би головою виконавчого комітету і повноважним представником Президента республіки.

Новим розділом у порівнянні з тодішньою чинною Конституцією України був шостий розділ Концепції, в якому пропонувалося закріплення основних положень про правовий статус АР Крим. Вона повинна була мати свою Конституцію, яка відповідала б Конституції України.

По-новому постали питання національної безпеки. Цим питанням був присвячений сьомий розділ Концепції. Він мав конкретизувати відповідні положення Декларації про державний суверенітет України з питань Збройних Сил України та неучасті України у військових діях, про постійний нейтральний і безядерний статус України. Проте варто зазначити, що положення про постійний нейтралітет України в Конституції України 1996 р. відсутнє.

У Конституції новим у порівнянні з тодішньою чинною Конституцією України пропонувався восьмий розділ «Охорона Конституції». У ньому підкреслювалася необхідність неухильного дотримання Конституції, посилення контролю за конституційністю законів та підзаконних актів. З цією метою передбачалося визначити основоположні принципи конституційного контролю, встановити

межі, форми, юридичні наслідки його здійснення; створити Конституційний суд України республіки; наділити його широкими повноваженнями. Так, пропонувалося надати Конституційному суду право припиняти дію законів, актів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, оголошувати їх юридично недійсними, ухвалювати рішення про незаконність дій, розпоряджень несудових державних влад за скаргами окремих громадян про порушення їх конституційних прав і свобод

Концепція пропонувала новий порядок змін і доповнень Конституції та конституційних законів (розділ IX). Ініціатива внесення змін і доповнень до Конституції могла відбуватися за рішенням не менше як 1/3 всього складу депутатів Верховної Ради або у порядку народної ініціативи - петицією, підтриманою не менше як 2 млн. громадян. Однак зберігалося положення про те, що рішення про внесення змін і доповнень до Конституції могло прийматися лише кваліфікованою більшістю депутатського корпусу Верховної Ради і доповнювалося новим положенням - «або простою більшістю під час всенародного голосування (референдуму)».

Отже, порівнюючи положення Концепції нової Конституції України з чинною на той час Конституцією Української РСР, можна зробити загальний висновок, що Концепція нової Конституції України була досить оригінальною і значною мірою відображала теорію і практику конституціоналізму кінця XX ст. Безсумнівно, Концепція була помітною віхою на шляху новітнього конституціоналізму України, розбудови суверенної держави, формування правової системи республіки.

Водночас її не варто ідеалізувати. Багато положень Концепції стало результатом компромісу або перемоги різних політичних сил, які були у Верховній Раді УРСР під час їх голосування. Тому в цьому документі нарівні з новими положеннями, характерними для світового конституціоналізму, мають місце положення, властиві для часів соціалізму. Зокрема, із категоріями, економічний, політичний та ідеологічний плюралізм, «загальнолюдські цінності», «приватна власність» вживається і «соціалістичний вибір». Концепція закріплювала як фундаментальний принцип поділу державної влади на законодавчу і виконавчу, водночас вона пропонувала систему державних органів, зокрема і таких самостійних органів як прокуратура, яку до жодної із названих влад не відносила. Концепцією встановлювалося, що Верховна Рада України - парламент мав бути постійно діючим на професійних засадах органом законодавчої влади, який виступав би від імені всього українського народу, водночас нею визначалося, що народні депутати повинні діяти на основі імперативного мандата.

Оскільки Україна на той час була ще у складі СРСР і серед депутатів Верховної Ради більшість становили прибічники ідеї Союзу, Концепція передбачала визначення позицій України щодо Союзу Суверенних Держав (такою планувалася назва нового союзу). Зокрема, було зафіксоване положення, що відповідно до волі народу Україна самостійно вирішує питання про утворення разом з іншими державами Союзу суверенних держав на основі Декларації про державний суверенітет України і насамперед таких принципів: добровільність входу і виходу; суверенна рівність і взаємовигідність; відмова від застосування сили або загрози застосування сили чи будь-яких інших засобів тиску; територіальна цілісність; непорушність існуючих кордонів; мирне врегулювання спорів і конфліктних ситуацій; невтручання у внутрішні справи; повага прав людини; національних менших і народів; рівноправність і право народу вирішувати свою долю; співробіт-

ништво і взаємоповага; сумлінне виконання договірних зобов'язань; здійснення спільної діяльності за взаємною згодою і в прийнятному для кожної держави обсязі; ненанесення шкоди інтересам одне одному і союзу в цілому!"¹⁴.

Існували і деякі інші неузгоджені позиції Концепції нової Конституції України. Звичайно, всі разом вони впливали на логіку викладу і формування нормативного матеріалу конкретних версій тексту проекту нової Конституції України. Проте ці та інші положення Концепції надалі коригувалися. У цілому ж Концепція нової Конституції була важливим кроком на шляху створення Конституції незалежної України. Багато її концептуальних положень, що стосувалися загальнометодологічних принципів, конституційного ладу, прав і свобод людини та громадянина, громадянського суспільства, правової держави і державного ладу відзначалися новизною і дістали своє втілення в наступних конституційних проектах, були зафіксовані у прийнятому в 1996 р. Основному Законі України.

1. Концепція нової Конституції України: Схвалена ВР Української РСР від 19 червня 1991 р. // ВВР УРСР - 1991. - № 35. - С. 988.
2. Там само. - С. 990-991.
3. Там само. - С. 993.
4. Там само.
5. Там само. - С. 994.
6. ВВР УРСР - 1991. - № 9. - С. 216, № 35. - С. 994-995.
7. Там само. - 1991. - № 35. - С. 995.
8. Про заснування поста Президента Української УРСР і внесення змін та доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР // ВВР УРСР - 1991. - № 33. - С. 925-927.
9. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки. - К. - С. 39.
10. Концепція нової Конституції України // ВВР УРСР - 1991. - № 35. - С. 996.
11. Там само. - С. 997.
12. Там само. - С. 997-998.
13. Там само. - С. 999.
14. Там само. - С. 991.